

Chcete dohlédnout dál? Nasměřujte tam „Perka“...

Rozhovor Bc. Jany Žďárské
s doc. RNDr. Lubošem Perkem, DrSc., dr. h. c.,
u příležitosti jeho 98. narozenin

Jana Žďárská¹, Luboš Perek²

¹ tajemnice Kosmologické sekce České astronomické společnosti

² emeritní pracovník Astronomického ústavu AV ČR

■ **Jana Žďárská:** Milý pane docente, v červenci jste oslavil v plné síle a s neutuchajícím vědeckým zápalem své neuvěřitelné 98. narozeniny. Zadáám-li si do internetového vyhledávače klíčové slovo „Perek“, mohu se během milisekundy pokochat mnoha a mnoha poutavými odkazy. Přesto by mě zajímalo, co považujete vy za největší úspěch svého vědeckého života?

Luboš Perek: Jednoznačně svoje působení v OSN. Bylo to jako malý zázrak, když v roce 1973 přišla do Československé akademie věd zpráva, že se hledá člověk na místo v sekretariátu OSN v oddělení pro záležitosti kosmického prostoru. Tehdy jsem si vzal čas na rozmyšlenou, ale váhal jsem skutečně jen okamžik.

■ **JŽ:** Nevyzpytatelný osud vám byl tenkrát vskutku nakloněn. Nečekaně se přímo uvolnilo místo vedoucího oddělení pro záležitosti kosmického prostoru?

LP: Ze tří přihlášek, které OSN obdržela (jednu z Argentiny, jednu z Evropské kosmické agentury a moji), zvítězila ta má. Odejít do OSN ale znamenalo pro mě i mou rodinu závažné změny. Asi nejvíce jsem

Luboš Perek s rodiči kolem roku 1919.*

Na prázdninách u dědečka ve Vilémovicích roku 1928.*

pociťoval prudkou změnu svého profesního zaměření. Dá se říci, že jsem se doslova katapultoval z dalekého do bližšího vesmíru, když jsem vyměnil stelární dynamiku a galaktické záležitosti za otázky blízkého kosmického prostoru.

■ **JŽ:** Vraťme se však na začátek vašeho života – o nějakých 98 let zpátky... Světlo světa jste prvně spatřil v pražském domě U Slunce, kde jste se 26. července 1919 narodil. Pamatujete si na to, kdy jste poprvé pozvedl hlavu k obloze a zkusil si to sluníčko opatrně po očku prohlédnout?

LP: Asi vás zklamu, ale na to žádnou osobní vzpomínku nemám. Navíc jsme se z Prahy brzy odstěhovali nejprve do Dobřichovic, poté do Chotěboře, a nakonec jsme zakotvili v Ledči nad Sázavou. Tam jsem také začal chodit do základní školy. Vybavuji si však, jak mě nesmírně přitahovaly obrázky kopulí s vystrčeným dalekohledem, které jsem si i sám maloval. A od dalekohledu ke Slunci je to vpravdě už jen malý kousek.

■ **JŽ:** Po drobné oklice přes Ledeč nad Sázavou jste se opět ocitl v Praze – rodiče vás totiž nechali zapsat na klasické gymnázium Aloise Jiráska v Resslově ulici. Tehdy ale nacísté napsal, že se jedná o Jiráskovo gymná-

zium, nechali kladivem odstranit. Jak jste tuto nespravedlnost vnímal a jak se vám jako gymnazistovi dařilo?

LP: Ten poškozený nápis jsem rozdýchával jen těžko, bylo mi to líto. A dodnes je, protože k jeho obnově už bohužel nikdy nedošlo. Bydlel jsem tehdy v penzionátě Na Perštýně a moc se mi stýskalo po mamince. Po roce, když jsem byl dokonce školou napomenut k větší pilnosti, vzali si mě k sobě dědeček s babičkou. Usoudili, že se jako kluk z venkovské školy potřebuji naučit studovat, a tak mi najali šikovného studenta na doučování. Byl to Vladimír Walzel. Pomáhal mi srdnatě a byli jsme i velcí kamarádi.

■ JŽ: *Malí chlapci často sní o kariéře hokejisty či pilota. Vás to již jako malého táhlo k astronomii, co nebo kdo vás ke hvězdám nasměroval?*

LP: Na gymnáziu jsme měli skvělé profesory, značně mě ovlivnil náš latinář a také učitel přírodopisu. Filozofii nám přednášel profesor Pelikán a zeměpis nás učil profesor Dorazil. Tito muži vědy nás často zvali k sobě domů na čaj a k vzrušujícím vědeckým debatám. Já jsem se tehdy sám přihlásil, že udělám referát o Einsteinově teorii relativity. Dá se říci, že tímto počínem jsem svoji duši astronomii upsal už napořád.

■ JŽ: *Abyste se dostal hvězdám blíž, rozhodl jste se studovat na Přírodovědecké fakultě UK. Co vaši rodiče, nebyli zklamaní, že nepůjdete v jejich právnických slépějích? Neměli obavy z toho, že budete místo teplého místečka u soudu pobíhat někde v noci kolem dalekohledu a nahlížet hvězdám pod sukně?*

LP: Doma se skutečně tak nějak samozřejmě počítalo s tím, že budu také právníkem. Toto povolání se u nás dědilo již třetí generaci a já jsem měl být tou čtvrtou. Ale tehdy se naplno projevil charakter mého úžasného dědečka – doktora Václava Perka. Nejen, že na mě nezanevřel, ale aby mě v mém studijním úsilí podpořil, nechal se jako mimořádný posluchač zapsat

Každou zkouškou o krok blíže ke hvězdám.*

Okouzlen geostacionární dráhou ...

na matematiku a deskriptivu. Podotýkám, že můj dědeček vydržel studovat celý první semestr a zabrzdilo ho teprve aritmetické tvrzení, které hlásalo, že „a“ je menší než nula. Dědeček byl tehdy velmi znepokojen. Jak by mohlo být něco menší než nula?

■ JŽ: *Do vašeho studia ale nevybíravě zasáhla druhá světová válka a následně vaše totální nasazení. Jak jste se cítil pod takovým psychickým tlakem? Zcela obdivuhodně jste tento čas využil pro svoje další vzdělávání v oblasti inženýrské fyziky. To si jistě vyžadovalo nejen značné úsilí, ale i náležitou porci osobní statečnosti?*

LP: Já jsem si v duchu říkával – jednou ta válka přece musí skončit. A tak jsem se snažil využít tento čas co nejlépe. Naštěstí jsem nebyl nasazen do „Reichu“, ale dostal jsem umístěnku v Praze. Byl jsem nucen pracovat v konstrukční a vývojové kanceláři, která se zabývala leteckou statikou pod německým vedením Junkersu.

■ JŽ: *Z té doby se datuje i jedna mimořádná zajímavost – tenkrát jste se vy čtyři kamarádi rozhodli, že když je tedy doba totálního nasazení, je třeba dělat také totálně nepoužitelné věci. Rozhodli jste se společně pro studium arabštiny. Byl to takový skrytý protest proti poměrům, ale přesto jistě i výjimečná zkušenost?*

LP: Bylo to skutečně tak. Člověk nechtěl jen tak sklonit hlavu a poslušně poslouchat. Byli jsme mladá, horká krev. Ale doba byla značně nebezpečná. Bouřili jsme se proto alespoň tímto způsobem. A nebylo to na škodu, člověk získal trošku širší rozhled o jazycích a také představu o jiných myšlenkových pojmech, než jsou v Evropě běžné.

■ JŽ: *Dovolím si nyní uvést vaše oblíbené heslo: „Jak se vyskytly výhybky, vždycky jsem šel za svým zájmem.“ Dočetla jsem se, že toto je od mládí u vás typické – neztrácet čas...*

LP: Ano, četla jste dobře. Tehdy jsem své totální nasazení bral jako obrovskou nespravedlnost. Vysoké školy u nás byly zavřeny, ale moji vrstevníci v západní

Můj dědeček dr. Václav Perek, ten, který mě podporoval.

Evropě studovat mohli. Tenkrát jsem jim nesmírně záviděl. Proto jsem chtěl ty roky nuceného nasazení využít co nejsmysluplněji a pro svůj budoucí prospěch. V práci jsem měl v šuplatech ukryté matematické knihy a opsané požadavky ke druhé státnici. Jak to jen šlo, co nejpilněji jsem tajně studoval. Pracovní doba byla desetihodinová, ale práci jsem dokázal zvládnout poměrně rychle, a tak jsem každou vyšetřenou chvíli věnoval své oblíbené matematice a fyzice.

■ *JŽ: V této těžké době vám významně pomohla i literatura po vašem strýci Vilému Haunerovi. Jeho knihy o nebeské mechanice vás významně ovlivnily na cestě k vaší budoucí vědecké kariéře. Mohl byste prosím připomenout jeho tragický osud?*

LP: Strýček Vilém studoval totiž v Cambridgi, obhájil tam svoji disertační práci z neeuclidovské geometrie. Za války byl ale deportován do koncentračního tábora v Mauthausenu, kde byl později zastřelen na útěku. Zbyla mi po něm jen ta kolekce anglických odborných učebnic o nebeské mechanice. A smutek v duši...

■ *JŽ: Válka skutečně skončila a vy jste po určité době stál opět mezi výhybkami. Tentokrát směřovaly do Brna. Tato nabídka přišla od slovatného profesora Josefa Mikuláše Mohra, který se zabýval stelární statistikou a dynamikou. Vy jste byl nadšen... To už jste byl ale ženatý a nerozhodoval jste se pouze za sebe. Jak se k této možnosti postavila vaše paní? Chtělo se jí opustit matičku Prahu?*

LP: Když jsem tento návrh přednesl své ženě Vlastě, podpořila mě. Navíc v Brně žila její sestra, a tak jsme vlastně nešli úplně do neznámého prostředí. Dohodli jsme se, že náš pražský byt vyměníme za byt v Brně. Stihli jsme se přestěhovat ještě v roce 1946. Tehdy jsme vůbec netušili, že to bude na celých dlouhých deset let. Ale byly to dobré roky. Pod křídly profesora Mohra jsem byl tak trochu ukrytý před tehdejším režimem.

<http://ccf.fzu.cz>

Snad tenkrát vadil můj buržoazní původ – nevím. Pravdou ale je, že do Brna v oné době dorazil příkaz, aby mě okamžitě vyhodil. On však dopis prostě odložil a neudělal nic. Riskoval, ale zachránil mi tak kariéru.

■ *JŽ: Jak se často rád zmiňujete, Brno je jedno ze tří vámi oblíbených měst. Vaší zásluhou byl v Brně na Kraví Hoře postaven Cassegrain s průměrem zrcadla 0,6 m, vybavený fotografickou kamerou a později i fotoelektrickým fotometrem. Chtěl jste tímto způsobem pravděpodobně poděkovat?*

LP: Šedesátka měla být největší astronomické pozorovací zařízení v Čechách. O plány jsme si napsali kolegům do Holandska na Leiden a oni je skutečně poslali. S kolegou jsme je poté začali překreslovat. Byla to romantická a pionýrská práce. Dělali jsme všechno, kreslili, vozili kolečka malty, zdíli. Zrcadlo vybrousil inženýr Vilém Gajdušek, chemik z Ostravy, amatér, ale vskutku ryzí.

■ *JŽ: V roce 1954 jste zakotvil v Astronomickém ústavu AV, kam občas docházíte dodnes. Dokonce tam prý stále trénujete plavání v přilehlém bazénu?*

LP: Ano, máte naprosto přesné informace. Na Astronomický ústav dokonce dohlédnu z terasy svého bytu. A právě dnes jsem si ve jmenovaném bazénu zaplavoval. Už jsem se na to chystal dlouho. Počasí bylo nádherné. Dnes ráno jsem vyhlédl z okna a přivítalo mě slunce s modrou oblohou. Tak jsem vyrazil. Než jsem ale dojel na místo, spustil se pořádný liják. Ale to mě neodradilo – konečně jsem si zase pořádně zaplavoval.

■ *JŽ: V roce 1956 jste na konferenci astronomů podpořil myšlenku vašeho kolegy Mirka Plavce na výstavbu dvoumetrového dalekohledu v Ondřejově. Jak jste se dočetla, finanční prostředky na jeho zbudování převyšovaly veškeré částky vynaložené u nás na astronomii od počátků její české historie?*

Jak se vyskytly výhybky, vždycky jsem šel za vlastním zájmem.

Manželka Vlasta byla sluncem mého života.*

LP: Bylo to složité, každý takový velký dalekohled musí být šitý „na míru“ prostředí, kde bude umístěn. Proto je třeba takové akci věnovat náležitou pozornost. Problémů přesto bylo dost – jak technických, tak i při jednání s dodavateli. Například betonový věnec stavby směl mít toleranci pouhé 4 cm, kopuli bylo třeba dobře ochránit proti dennímu teplu, podlaha musela v jednom místě unést dokonce 25 tun. Také nebylo úplně jednoduché stanovit místo, kde bude takový klenot stát. Po náročných diskusích byl nakonec zvolen prostor severně nad Ondřejovskou hvězdárnou, na místě bývalé vesnice Kubětiny, která zanikla v době třicetileté války.

■ JŽ: *Samotné schválení výstavby dvoumetrového dalekohledu v Ondřejově byl – jak říkáte – skoro zázrak. Přispělo k němu i následné vypuštění Sputniku, což významně zpopularizovalo astronomii jako takovou. Výrazně pomohlo také smýšlení tehdejšího ministra kultury Václava Kopeckého, který doufal, že náležitá podpora astronomie patřičně prospěje ateismu.*

LP: Astronomie po vypuštění prvního Sputniku skutečně prodělala veliký přerod, zájem o ni se významně zvyšoval. Zajímat se o astronomii bylo v té době moderní. Náš dalekohled dostal šanci i díky tomu, že takový kolektor světla nabízel využití pro řešení mnoha vědeckých problémů.

■ JŽ: *Když zajdu do Ondřejova na procházku, pokaždé obdivuji rozsáhlý ovocný sad, který tam okolí dvoumetru zdobí. Má to snad nějaký skrytý význam?*

LP: To jste uhadla! Samozřejmě! Ten sad jsme se rozhodli vysázet proto, aby byly dobře zachovány stabilní podmínky teplotního proudění a nebyl tak rušen obraz při pozorování. Zbudovala se i zcela nová příjezdová cesta – ta se často i dnes mnoha návštěvníkům jeví poněkud klikatá. Jistě by se dala postavit i přímější, my jsme ale potřebovali, aby reflektory příjíždějících vozidel nezasahovali kopuli.

■ JŽ: *Při slavnostním otevření v srpnu 1967 u příležitosti 13. valného shromáždění Mezinárodní astronomické unie v Praze byl zahájen právě i provoz dvoumetru. Tehdejší ředitel jej uvedl slovy Karla IV. z jeho zakládací listiny Univerzity Karlovy: „Český národ má nyní bohatě prostřeño na vlastním stole.“ Krásná slova...*

LP: Byla to tehdy opravdu veliká sláva. Zúčastnilo se jí mnoho hvězdářských osobností z celého světa, mezi nimi například arménský astrofyzik profesor Viktor Ambarcumjan, prezident unie profesor Pol Swings a její generální sekretář profesor Jean Claude Pecker, jehož nástupcem jsem se později stal. Dvoumetr byl dokončen 13 let od stanovení prvních plánů. Ve finále stál 40 milionů korun.

■ JŽ: *Tento dalekohled nese od 6. srpna 2012 vaše jméno, stejně tak jako planetka s číslem 2900, která po vás byla pojmenována již v roce 1979. Jaký je to pocit mít takové jménovce? A měl byste chuť svoji planetku navštívit?*

LP: Dvoumetr – to je jedenáct let mého života. Ale nelituji. Byl to můj příspěvek české astronomii. Hvězdáři tak u nás konečně dostali do rukou skutečně moderní přístroj. Ve své době byl co do velikosti mezi desítkou největších dalekohledů světa. A co se týče letu do kosmu – já jsem mnohem raději tady na Zemi.

■ JŽ: *Vaší velkou láskou jsou planetární mlhoviny. Studoval jste je už u profesora Mohra. V roce 1959 jste si přivezl mnoho materiálů z pozorování na observatořích v Mexiku a v Kalifornii. To vás vedlo k tomu, že jste v roce 1964 na kongresu Mezinárodní astronomické unie v Hamburku navrhl vytvořit katalog planetárních mlhovin. Jak obtížná to byla práce?*

LP: Na základě nashromážděných dat jsme se spolu s kolegou Lubošem Kohoutkem rozhodli vytvořit souhrnný katalog planetárních mlhovin. Jeho vydání bohužel provázely starosti a různé ubíjející potíže, a to hlavně se schvalováním a tiskem. Sám katalog byl čty-

Cassegrain s průměrem zrcadla 0,6 m a fotografickou kamerou – Brno, Kraví Hora.*

» Dvoumetr – to je jedenáct let mého života. «

» Fortiter in re, suaviter in modo – rázně ve věci, vlídně ve způsobu. «

řikrát delší než ty předchozí a trvalo 25 let, než zastaral morálně. Oproti svým předchůdcům z roku 1948 s 288 objekty a z roku 1962 s 592 objekty měl ten náš účtyhodných 1 036 objektů. (JŽ: Podotýkám, že ještě v období 1991–1995 byl váš katalog planetárních mlhovin stále ještě nejcitovanější prací astronomického ústavu Československé akademie věd a posléze Akademie věd České republiky.)

■ JŽ: V roce 1967 jste se stal ředitelem Astronomického ústavu a díky své statečnosti jste se zasloužil o přežití české astronomie, neboť při normalizačních čistkách v následujících letech nebyl nikdo z vědeckých pracovníků z ústavu vyhozen. Naopak se právě tehdy do ústavu dostal i historik přírodních věd Dr. Zdeněk Horský z rozpouštěného Historického ústavu Akademie věd...

LP: Nebyla to snadná doba, nejprve to vypadalo docela nadějně, přišlo Pražské jaro a došlo i k určitému uvolňování režimu, ale po okupaci Československa v srpnu 1968 nastaly tuhé časy i v Československé akademii věd. Do čela byl dosazen Jaroslav Kožešník a já jsem byl první z odvolaných ředitelů na akademii.

■ JŽ: Poté došlo k poněkud zapeklité situaci. Věc to byla náramná – to když k nám do Československa dorazil kámen z Měsíce. Jenže potíž byla v tom, že jej na Měsíci sebrali američtí astronauti a nikoliv sovětští, a tak se toho normalizátoři tehdejší doby báli jako čert kříže. Nikdo se jej neodvážil vystavit, to prostě v té době nepřipadalo v úvahu. Vy jste k jeho vystavení poskytl prostory v kopuli dvoumetrového dalekohledu v Ondřejově. To jste se nebál?

LP: Psal se první březen roku 1970 a lidé si v raních novinách přečetli pozoruhodnou zprávu: Na ondřejovské hvězdárně je k vidění kámen z Měsíce. To byl poprask. Tehdy byla nezvykle tuhá zima, dokonce

Ondřejovský „dvoumetr“ nesoucí na počest docenta Luboše Perka jméno „Perkův dalekohled“.*

Katalog planetárních mlhovin čítá účtyhodných 1 036 objektů.

i měsíční kámen musel být na své místo dopraven traktozem z přilehlého JZD, protože cesta na ondřejovskou hvězdárnu byla nadobro zavátá. Někde byly až metrové sněhové bariéry. Přesto byl zájem o vystavený exponát kolosální. Dav lidí se doslova vinul jako had po příjezdové cestě až na hvězdárnu. Byla to svým způsobem demonstrace odporu proti etablovanému režimu.

■ JŽ: Doktor Grygar mi nedávno vyprávěl o vaší osobní statečnosti v dobách minulých i o tom, že jste také jeho ochránil před zvůlí tehdejšího režimu. Při studiu na Přírodovědecké fakultě MU mu vedení fakulty ve druhém ročníku nabídlo, aby odešel studovat do Sovětského svazu někam poblíž Petrohradu do školy pro námořníky. Sice nabídlo – ale jak známo, takové nabídky tehdy nebylo radno odmítat. Zděšená Grygarova maminka to nakonec vyřešila tím, že se k vám objednala a vy jste celou událost jaksí decentně zažehnal?

LP: Tuto událost si už přesně nevybavuji, ale hovořila se mnou o tom i autorka knihy Hvězdář diplomat Libuše Koubská, takže to asi pravda bude.

■ JŽ: Dovolím si tuto knihu připomenout. Jedná se o knihu Libuše Koubské Hvězdář diplomat. Četla jsem ji se zatajeným dechem jednou, pak podruhé a pak ještě znova. Provázel mě pocit, že by vaše zážitky vydaly na víc než jeden z životů.

LP: Kniha vyšla v roce 2011 v nakladatelství Academia. Rád bych vás upozornil především na první fotografii na straně 73. Je na ní zachycena moje babička Zdenka Perková, dědeček Václav Perek a s ním můj tatínek Zdeněk Perek. Ale kdokoliv se na tuto fotku podívá, řekne vám, že místo tatínka tam sedím já sám.

■ JŽ: Vaše kariéra v astronomii vyvrcholila při pražském XIII. astronomickém kongresu IAU (1967), kdy jste byl zvolen generálním sekretářem IAU. Jaká to pro vás byla doba a co vám přinesla ve vědecké oblasti?

LP: Tím, že se sídlo sekretariátu vrcholné mezinárodní astronomické organizace ocitlo v Praze, mělo to prestižní význam pro Astronomický ústav v očích Československé akademie věd. Asi největší problém tam byly finance, které se mi postupně podařilo stabilizovat a dostat do dobrého stavu. To tehdy ocenil i prezident Otto Heckmann, když mě Německé akademii přírodních věd Leopoldina navrhl za člena a k tomu

mi nabídl pozorovací čas v Evropské jižní observatoři La Silla v Chile.

■ *JŽ: V letech 1968–1970 jste byl navíc viceprezidentem Mezinárodní rady vědeckých unií (ICSU). Využil jste tak i svou rodinnou právníckou tradici, protože tuto etapu vašeho profesního života provázela jistě i náročná vědecká administrativa. Nechyběly vám ty doby, kdy jste se mohl s okem na dalekohledu po celou noc kochat hlubinami vesmíru?*

LP: Povšechně si moje vedoucí funkce velmi často usurpovaly drahnou část času, který bych za jiných okolností pozorování rád věnoval. Administrativa byla obsáhlá. Na druhou stranu jsem rád pomohl ostatním při práci pro všechny – pro světový rozvoj astronomie jako takové. Pravda je, že šlo především o kolektivní práci, a proto z této doby nemám téměř žádné vědecké články z astronomie. Ale publikoval jsem práce týkající se astronomických otázek řešených v rámci OSN.

■ *JŽ: V roce 1975 jste byl povolán do Oddělení pro záležitosti kosmického prostoru při úřadu generálního tajemníka OSN v New Yorku. Účastnil jste se nesnadných diskusí o stanovení hranice kosmického prostoru a zároveň jste se zabýval tím, komu vlastně patří geostacionární dráha?*

LP: Práce v OSN byla zcela odlišná od té mé došavadní. Věnoval jsem se definici kosmického prostoru. Už od šedesátých let probíhala diskuse o hranicích mezi vzdušným a kosmickým prostorem. Ptáte se proč? Protože v kosmickém prostoru platí úplně jiné podmínky. Také mi učarovala otázka týkající se geostacionární dráhy. Především nejspíš proto, že je to matematicky velice zajímavá záležitost. Aby se družice nacházela na geostacionární dráze, musí se pohybovat po kruhové dráze v rovině rovníku a mít stejnou úhlovou rychlost jako Země. Rovníkové státy tenkrát v Bogotské deklaraci vznesly nárok na úseky geostacionární dráhy nad svým územím. V reakci na to jsem vypracoval studii, v níž jsem dokládal, že družice se sice dá vypustit na geostacionární dráhu, ale nezůstane nad jedním bodem rovníku. Vliv Slunce a Měsíce ji začne vychylovat, své sehrává i elipticitu rovníku. Tím je doloženo, že rovníková geostacionární dráha, daná pouze přírodními silami, prostě neexistuje. Družici je třeba na ní udržovat korekčními impulzy jejich pomoc-

Svojí prací v OSN jsem dostal šanci přispět ke světovému rozvoji astronomie.

Cenu Julese Janssena, nejvyšší ocenění Société astronomique de France, získali jen dva Čechoslováci – tím druhým byl Milan Rastislav Štefánik.*

ných motorků. Přesto země jako Kolumbie a Ekvádor trvaly na svém ještě dalších 26 let.

■ *JŽ: Další ožehavou otázkou v rámci vašeho působení v OSN bylo určení statutu Měsíce. Návrh smlouvy byl koncipován tak, aby platila i pro planety a jiná tělesa?*

LP: Návrh smlouvy skutečně do své kompetence zahrnoval i jiná tělesa mimo Zemi. Na mě toto označení ale působilo tak, že míří až za hranici naší sluneční soustavy a tam přece nemáme právo naše zákony vydávat. Navrhl jsem tedy zpřesnění tak, že se jedná o nebeská tělesa slunečního systému, aby byla definice jasná.

■ *JŽ: Pokud byste měl možnost setkat se s některým z vědeckých velikánů historie, na co byste se ho rád zeptal?*

LP: Já si myslím, že každý vědec by měl zůstat v té době, do které se narodil. Oni by také jinak báдали a objevili jiné věci, kdyby žili třeba dnes.

■ *JŽ: Po návratu z OSN pro vás nastalo krušné období, kdy vám byly tehdejšími komunistickým režimem prakticky znemožněny již dobře vybudované mezinárodní vztahy. To se nejvíce projevilo v letech 1980–1982, kdy jste působil jako prezident Mezinárodní astronautické federace (IAF). Můžete tuto nesnadnou etapu vašeho života přiblížit?*

LP: Ano, zcela nepochopitelně mi tehdy zrušili deset již připravených cest do zahraničí. Výjimkou byl rok 1980, kdy jsem navrhl, že opustím OSN o měsíc dříve výměnou za to, že mě vybaví letenkou do Tokia a nechají mi mezinárodní pas. A to se podařilo.

■ *JŽ: Změnu přinesl až převrat v roce 1989, kdy jste se jako tehdejší předseda České astronomické společnosti zasloužil svoláním mimořádného sjezdu o hladký přechod této tradiční instituce ve skutečně svobodnou vědeckou společnost. Jiní v té době hořekovali, že pro ně přišla změna režimu poněkud pozdě – vy jste se ale začal učit na počítači?*

LP: Jak jste již na začátku našeho rozhovoru zmínila – nechtěl jsem prostě ztrácet čas. Vrhnu se do práce a začal jsem se seznamovat s možnostmi, které výpočetní technika nabízela. A bylo to třeba, vždyť se mi konečně naskytl možnost komunikovat a sdílet myšlenky s vědci celého světa.

Opět v milovaném Brně – při příležitosti převzetí čestného doktorátu Masarykovy univerzity.*

■ *JŽ: V roce 1992 vám byla udělena cena Julese Jansseny. Jedná se o nejvyšší ocenění Sociétés astronomique de France. Poprvé byla udělena v roce 1897 a každoročně jsou střídavě oceňováni francouzští a zahraniční astronomové. Vy jste jeden z nich...*

LP: Tuto cenu za celou její historii obdrželi pouze dva Čechoslováci. Já jsem byl ten druhý a tím prvním nebyl nikdo jiný nežli Milan Rastislav Štefánik.

■ *JŽ: V roce 1999 jste si znovu připomněl Brno – to když vám brněnská Masarykova univerzita udělila čestný doktorát. V projevu univerzitního hodnostáře zaznělo i vaše další proslulé krédo – respektující latinské fortiter in re, suaviter in modo – rázně ve věci, vlídně ve způsobu...*

LP: Rádi jsme si s manželkou Vlastou připomněli překrásnou životní etapu v Brně. Bylo to tehdy o lidech, o práci, ale také o koních. Na Vysoké škole veterinární měli jízdárnu. Koně mě okouzlili a následně i moji ženu. Ona byla tedy spíše městske dítě, ale přesto nesmírně statečná. Chtěla být se mnou, a když to bylo třeba, tak třeba i na koňském hřbetě. Těší mě, že „šedesátka“ je i nyní stále k užítku, pořád se na ní pozoruje.

■ *JŽ: V roce 1999 vám byla udělena Nušlova cena. Jedná se o nejvyšší ocenění badatelů a významných osobností za jejich celoživotní vědeckou, odbornou, pedagogickou, popularizační nebo organizační práci v astronomii a příbuzných vědách. Uděluje ji každoročně od roku 1938 Česká astronomická společnost. Jaký význam má tato cena pro vás?*

LP: Těto ceny si nesmírně vážím. František Nušl se shodou náhod seznámil s továrníkem Josefem Janem Fričem a spolu s ním zbudoval roku 1898 hvězdárnu v Ondřejově. Poté se stal jejím prvním ředitelem. Tím je mi velice, velice blízký...

■ *JŽ: V roce 2009 jste obdržel další ze svých četných ocenění – medaili Učené společnosti ČR, jejímž jste doyenem. Čeho si na schůzkách Učené společnosti nejvíce ceníte? Pokud vím, velmi kladně hodnotíte jejich sladké zákusky...*

LP: Medaile Učené společnosti mě skutečně velice potěšila. Na tato setkání chodím nesmírně rád. Cení si toho, že si v kruhu přátel a kolegů mohu pokaždé vyslechnout zajímavou přednášku z jiného oboru – z biologie, historie nebo třeba z přírodních věd. A zákusky tam mají opravdu výborné. To já rád. Víte, já se vám k něčemu přiznám – občas se v noci vzbudím a to pak jdu vždycky do kuchyně a dám si nějaký ten dortík...

<http://ccf.fzu.cz>

■ *JŽ: Vychoval jste dlouhou řadu svých následovníků v čele s Lubošem Kohoutkem, Petrem Lálou, Ladislavem Sehnalem a Janem Paloušem. Zajdete společně občas na vínko a na kus řeči?*

LP: Bohužel, tak to vás zklam. Na víno spolu příliš často nechodíme. S některými z nich se občas setkám, ale jak známo, vědecké pracovníky neustále tlačí čas... Velmi rád však čtu jejich články a vědecké práce – to abych se pokaždé a znovu s potěšením ujistil, že jsem si své nástupce dobře vychoval.

■ *JŽ: 26. července jste oslavil své neuvěřitelné 98. narozeniny. Máte nějaké tajné přání týkající se vaší vědecké práce?*

LP: Nyní právě připravuji referát na valné shromáždění Mezinárodní astronomické unie 2018, kde se už bude slavit téměř 100 let její existence. A já jsem jen o dva dny starší než ta unie.

■ *JŽ: Dočetla jsem se, že jste se nedávno snažil ulovit Merkura na své terase a lezl jste přítom na zábradlí?*

LP: Jak jste tady viděla, můj byt má dvě terasy, takže mám po obloze skutečně vynikající přehled. Merkur si se mnou ale tenkrát tak trošku hrál na schovávanou, umně se skrýval mezi výškové televizní antény. A tak bylo třeba oprášit své artistické výkony z mládí...

■ *JŽ: Příjmení Perek je u nás v Čechách celkem neobvyklé, v naší vlasti jsou známi pouze čtyři Perkové. Jak jste k takovému neobyčejnému příjmení vlastně přišel?*

LP: Příjmení Perek existuje například ve Francii (psáno Perc), kde je evidováno třicet nositelů tohoto příjmení. Můj historicky nejstarší předek byl jistý kanonýr Antonín Perek, který žil v Čechách na konci 18. století. Jeho potomci se později usadili v Kamenici nad Lipou.

■ *JŽ: Na závěr bych se vás ráda zeptala, která planeta naší sluneční soustavy je vaše nejoblíbenější a proč?*

LP: Zním jednu planetu, která má dost vody, má ovzduší, které se dá dýchat – nuže hádejte, která to je...

■ *JŽ: Děkuji vám, pane docente, za opravdu mimořádně příjemné setkání.*

Historické fotografie (označené v popisku hvězdičkou) poskytl MÚA AV ČR, AAV, fond Luboš Perek. Ostatní fotografie ze současné doby pořídila autorka.

„Zním jednu planetu, jež má dost vody, má ovzduší, které se dá dýchat – nuže hádejte, která to je...?“